

Nr. 177 | september 2002

Udgiver
Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement
Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311

TI bud til IT i arbejdslivet

IT's indflydelse på arbejdet er fyldt med dilemmaer. Projekt giver ti gode råd

**IT er et tveægget sværd
for arbejdsvilkårene**

>

IT præsenterer virksomheder og medarbejdere for en række muligheder for at forbedre arbejdsvilkårene. Men teknologien rummer også en række farer.

Dilemmaer dukker op

>

Teknologirådets projekt om IT og arbejdsvilkår belyser en række af de dilemmaer, IT sætter os i. Projektet er nu afsluttet med ti konkrete konklusioner og anbefalinger, der kan være med til at sikre, at mulighederne i IT bliver bedre udnyttet og nogle af faldgruberne undgås.

Ti bud til bedre brug af IT

>

Fokus er sat på vigtigheden i grænser for fleksibiliteten og tænke medarbejdernes forskellige livssituation med i planlægningen af arbejdet.

**Sæt grænser for fleksibiliteten
og planlæg for livet**

>

Dette nyhedsbrev tager udgangspunkt i Teknologirådets projekt "IT og arbejdsvilkår", der netop er afsluttet. Rapporten fra projektet kan findes på Teknologirådets hjemmeside www.tekno.dk eller bestilles i Teknologirådet på 33 32 05 03

Fleksibilitet er godt. Også på arbejdspladserne. Det giver dynamik i virksomheden, og det giver medarbejderne mulighed for at udvikle sig og selv have stor indflydelse på deres hverdag. Men der er en pris at betale. Mere fleksibilitet og ansvar fører ofte til mere arbejde og mere stress – for både ansatte og chefer. Informationsteknologien har i løbet af de sidste ti år indtaget vores arbejdspladser med løfter om øget fleksibilitet i front. Og langt de fleste af os er godt tilfredse. Men vi begynder også i disse år at se uheldige tendenser i form af øget arbejdspress, mere stress og øget pres på medarbejdere og chefer for at holde sig konstant på forkant. IT står centralt i den udvikling, der sker på arbejdspladserne i disse år. Derfor har

Teknologirådet gennemført et projekt og perspektivværksted (se boks næste side) om emnet IT og arbejdsvilkår. Projektet er nu afsluttet og resultaterne kan læses i den netop udkomne rapport fra Teknologirådet.

Blandt resultaterne fra arbejdet i perspektivværkstedet er ti konkrete anbefalinger (se længere nede i teksten) til, hvordan man kan fremme de positive og hæmme de negative sider af udviklingen på arbejdspladserne. Arbejdet er blevet til på baggrund af en række artikler (optrykt i rapporten), der belyser en række tendenser og dilemmaer angående brugen af IT på arbejdspladserne.

Tendenser

Mere på arbejde

- Fra 1996 til 2001 steg danskernes arbejdstid med 7,4 % i gennemsnit.
- Meget tyder på, at fleksible arbejdstider fører til mere arbejde.
- Hver syvende dansker arbejder mere end 48 timer om ugen.
- IT giver tilsyneladende mere arbejde til lederne. Den gennemsnitlige arbejdsuge for ledere af folk med hjemmearbejdspladser steg fra år 2000 til 2001 fra 47,8 til 49,5 timer. Ledere uden ansatte der arbejder hjemmefra forblev uændret på et gennemsnit på 44,9 timer om ugen.

Perspektivværkstedet

Hos Teknologirådet er perspektivværkstedet en teknologivurderingsmetode, der inddrager personer, der er berørt af teknologien. Det kan være borgere, brugere, medarbejdere eller ledere, der vurderer teknologien. Perspektivværkstedet er udviklet af Teknologirådet og er inspireret af andre værkstedsformer som fremtidsværksted, scenarietværksted og Future Search konferencer.

Perspektivværkstedet følger bestemte spilleregler. Der arbejdes med præcise opgaver i grupper og resultaterne af gruppearbejderne fremlægges på vægaviser og i plenum.

Tidsplanen er stram, men erfaringen viser, at den fælles proces skaber spændende diskussioner, og der kommer konkrete resultater ud af værkstedet.

Læs mere om Teknologirådets metoder på rådets hjemmeside www.tekno.dk

Øget stress og andre lidelser

- 20 % af danskerne har ifølge Danmarks Statistik daglige stresssymptomer. 26 % klager over, at de føler sig stressede.
- Verdenssundhedsorganisationen WHO forventer at stressrelaterede lidelser vil blive blandt de mest udbredte.
- I en Gallupundersøgelse fra foråret 2001 udpeger de adspurgte danskere stress som den største trussel mod deres helbred.
- 73 % af lederaspiranterne på højere læreanstalter frygter stress i deres kommende job.
- 92 % af danske ledere oplever deres job som en psykisk belastning.
- På et år er antallet af hjertetilfælde i Sverige hos mænd mellem 25 og 35 år steget med 113 %.
- Den største årsag til, at højtuddannede har bedre helbred end kortuddannede er forholdene på arbejdspladsen.
- En undersøgelse af arbejdspladser i bl.a. Tyskland, Storbritannien og USA peger på, at den stigende konkurrence giver flere udrændte medarbejdere.

- Depression er nu den næststørste årsag til uarbejdsdygtighed efter hjertesygdomme. Depression kan udløses af stress. I år 2020 ventes depressioner at blive den førende grund til uarbejdsdygtighed.
- En undersøgelse fra 1999 viser at 350.000 danskere har helbredsproblemer på grund af deres arbejde.

Arbejdsstyrken svinder

- Arbejdsstyrken i hele EU skrumper, når der ses bort fra indvandringen. Kvinder i EU føder i gennemsnit 1,2 barn hver. For at reproducere os, skal kvinder føde i gennemsnit 2,1 barn.

Frihed under ansvar – og overvågning

- IT bruges ofte til at uddelegere ansvar for den daglige drift i virksomhederne, og undersøgelser peger på, at flertallet af de ansatte trives med større ansvar for deres arbejde, også i traditionelle ufaglærte job.
- En undersøgelse fra 2001 viser at tre ud af fire større amerikanske virksomheder overvåger deres ansatte med video eller ved at tjekke e-mails, telefonsamtaler og computerfiler.
- En dansk undersøgelse fra 2000 viser, at overvågning af medarbejdernes elektroniske kommunikation også er udbredt i Danmark.

Fastansat? Hvor længe?

- Privatansatte danskere er i gennemsnit 8,6 år i samme virksomhed. Nyuddannede dog kortere tid.
- Antallet af såkaldte "frie agenter" – medarbejdere, der arbejder for flere virksomheder – blev i 2000 opgjort til ca. 104.000 personer – fra regnet håndværkere, butiksejere og andre traditionelle næringsdrivende. Antallet er tilsyneladende ikke steget gennem 1990'erne.
- Denne udvikling er atypisk i forhold til USA og flere andre EU-lande, hvor antallet af frie agenter stiger.
- En forklaring kan være, at det er forholdsvis let for danske virksomheder at skille sig af med medarbejdere. Dermed er der ikke så stort et incitament for dem til at bruge frie agenter.
- De frie agenter, der kan leve af deres arbejde er typisk mere tilfredse med deres arbejdsvilkår end gennemsnittet af lønmodtagere.
- De arbejder typisk flere timer end fastansatte medarbejdere, men oplever at familie- og arbejdslivet hænger godt sammen.

Krav fra medarbejderne

- I en undersøgelse fra 2000 peger lønmodtagerne på det fysiske og psykiske arbejdsmiljø som det vigtigste forhold på arbejdspladsen.
- En undersøgelse fra 2001 peger på, at kompetenceudvikling er de studeres hovedkrav til deres kommende arbejdsgivere.

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyhedsbreve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311

Dilemmaer

- IT kan bruges til at give medarbejderne et større ansvar for og indflydelse på deres dagligdag, hvilket de fleste foretrækker. Men typisk giver mere ansvar mere arbejde og mere stress. Og IT kan også bruges til at skabe nye typer "samlebåndsarbejde", hvor medarbejderen blot er stemme og ører for maskinen – f.eks. i callcentre.
- IT kan gøre tilrettelæggelsen af arbejdet mere fleksibel, men muligheden for at arbejde når som helst og hvor som helst truer også familien og fritiden.
- Medarbejderne får større ansvar, men det giver ikke lederne et nemmere arbejde, tværtimod. Deres opgave bliver sværere.
- Der synes at være fordele for virksomheder ved at satse på en medarbejderskare, der afspejler en aldersmæssig, uddannelsesmæssig og kulturel mangfoldighed, men dette erkendes åbenbart ikke og der er fare for, at der dannes et stort b-hold af upopulær arbejdskraft.
- IT har mange steder resulteret i stigende medarbejdersglæde, men har også medført et opslidende tempo og nye opslidende arbejdsfunktioner.
- IT er med til at stille øgede krav til medarbejderne i stedet for at blive udnyttet til at inddrage flere på arbejdsmarkedet.

10 konklusioner og anbefalinger

Perspektivværkstedet om "IT og arbejdsvilkår" formulerede på baggrund af arbejdet i værkstedet en række konklusioner og anbefalinger. De er samlet i ti korte bud til, hvordan IT og gode arbejdsvilkår kan gå hånd i hånd:

- Det er vigtigt, at IT i arbejdslivet bliver brugt til at skabe en fleksibilitet, som også gavner familielivet og fritiden.
- Flexibiliteten skal sikres såvel gennem reguleringer og overenskomster, som gennem god ledelse og en omsorgsfuld arbejdspladskultur.
- Det fremtidige arbejdsmarked skal sikre, at udbredelsen af IT ikke øger presset på B-holdet.
- Der skal meget mere fokus på virksomhedernes sociale ansvar.
- Selv om vi alle er glade for at kunne udfolde os individuelt i vores arbejdsliv, skal vi sikre, at IT-anvendelsen organiseres på en måde, som ikke spænder ben for fællesskaberne i arbejdslivet.
- IT-anvendelse på arbejdspladserne øger fokus på det fysiske rum og indretning af arbejdslokaler.
- IT baner vejen for, at kompetenceudvikling og tilegnelse af viden kan ske på nye områder, men vi mangler viden om digitale læringsformer og undervisningskultur.
- Der skal arbejdes mere med livsforløbstænkning i fremtiden – flere muligheder for at kombinere

erhvervsarbejde, uddannelse, familieliv, samfundstjeneste, fri tid m.m. i løbet af tilværelsen.

- Arbejdsmarkedets parter bør arbejde videre med ideer, som styrker udviklingen af IT anvendelse, sådan at den øgede fleksibilitet kan bruges til at give ret til et "klippekort til alle livets zoner".
- Der skal ledes efter og fremvises gode eksempler på virksomheder og brancher, hvor der arbejdes konkret på at mindske de bekymringer, perspektivværkstedet har peget på i forhold til IT anvendelse i arbejdslivet i fremtiden.

Kilder: "IT og arbejdsvilkår", rapport fra Teknologirådet, september 2002.

Fra rådet til tinget udgives af Teknologirådets sekretariat.

Dette nummer er skrevet af projektleder Morten Jastrup.

De sidste fem numre Fra rådet til tinget er:

176: Bæredygtig vækst – hvordan?

175: Hormonforstyrrelser

174: Råd til gentest?

173: Virker alternativ behandling?

172: IT i skolen ikke et mål i sig selv

Udgivet september 2002

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyhedsbreve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311